

גילויים חדשים בענין ייחוס משפחת רבינו הילל פולק זצ"ל אב"ד סאסרעגן

רבי ליזר פאלאק אב"ד טאטיץ

רבי הילל זצ"ל אב"ד סאסרעגן, בעל 'קודש הילולים', ב"ר ליזר,
בן רבי הילל "הזקן" אב"ד אייבשיץ, בן הג"ר יצחק [איצק] אב"ד גאייא,
בנו של הגאון רבי [אליעזר] ליזר פאלאק אב"ד טאטיץ.

מתולדות חייו של רבי ליזר פאלאק זצ"ל נשתמרו בידינו רק פרטים ספורים. במאמר הנוכחי נציג את המסורות המקובלות, אשר רובן נחקרו ע"י אבי מורי הר"ר בנימין אורן ז"ל¹, ועל בסיס זה נציב את התגליות שנמצאו לאחרונה, ואת ההשערות שנתחדשו בעקבותיהן.

רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין, חתנו של רבי הילל הזקן, כתב את מגילת הייחוס הידועה המהווה יסוד לידיעות רבות אודות ייחוסן של משפחות ליכטנשטיין ופאלאק. בשולי המגילה הוא מציין את תאריך כתיבתה, ראש חודש אלול תקפ"ה (1825)².

לגבי ייחוסו של חמיו רבי הילל זצ"ל, אב"ד אייבשיץ, הוא כותב:

"זוגתי הצנועה מרת פלאווע בת הרב הגדול מו"ה הלל זצ"ל, בן הרב הגאון מו"ה יצחק זצ"ל אב"ד דק"ק גייא³, והוא היה בן של הרב הגדול מו"ה ליזר אב"ד דק"ק טאטיץ, ואחר כך הלך לפליטה ליישוב יאלע באגעדע, וישב שם עד יום מותו ושם נפטר ונקבר.
וכפי ששמעתי ממורי חמי הרב הנ"ל זצ"ל שזקני הרב מו"ה ליזר היה בעל מקובל⁴.

¹ ישנן נקודות שהוא הסתפק בהן והניח את בירונון לדורות הבאים. בסייעתא דשמיא הצלחנו לברר את חלקן, באמצעות מאגרי מידע שלא היו נגישים בזמנו.

² מגילת הייחוסין הועתקה כלשונה בספרו [בשפה ההונגרית] של החוקר הנודע מונקאצ'י 'מגילות יוחסין של משפחות יהודיות-הונגריות' (בודפשט 1939 ת"ש). ובדורנו, בקובץ צפונות (גליון יד; טבת תשנ"ב), ובקונטרס 'גני שושנים' שבסוף הספר 'גבורות יצחק' (ירושלים תשנ"א).

³ רבי יצחק [איצק] אביו של רבי הילל הזקן מוזכר כאב"ד גייא גם בספר 'זברי התענוגים' (פרשת וישלח אות מו) של מחותנו רבי בנימין וואלף רייכלס, חותנו של רבי הילל: "נשאלתי מאת חתני הרב המופלג מוהר"ר הלל בהרב הגאון מוהר"א [נ. מורנו הרב איצק] אב"ד דק"ק גייא זצ"ל".

רבי יצחק כיהן כאב"ד גייא תקופה קצרה בלבד, כשנתיים ימים. בחודש אלול תקי"א (1751) אנו מוצאים אותו חותם כדיון בעיר פרוסטיץ, והחתימות המיוחסות אליו בפנקס קהילת גייא מופיעות בין השנים תקי"ד-טי"ז (1754-56). מצבת קברו של "הרב מוהר"ר איצק אב"ד מק"ק גאיי" בן הרב ליזר" עמדה בבית העלמין הישן בפרשבורג, והכיתוב שנחקק עליה העיד על פטירתו ביום הכיפורים תקכ"א (1760), בגיל צעיר ולאחר מחלה. ייתכן שאושפץ בבית החולים היהודי בפרשבורג, ושם נפטר.

ראוי לציין כי אחד הרבנים שכיהנו בקהילת גייא היה רבי יצחק ב"ר דוד, מחבר ספר 'פני יצחק זוטא'. החתימות המיוחסות לו מופיעות בפנקס קהילה בין השנים תצ"ה-תק"א (1741-1735), והוא הגיע לכהן בעיר זו אחרי פעילות רבת שנים בקהילות אחרות.

בנו רבי דוד כותב בהקדמת ספרו 'מגדל דוד' [נדפס בשנת תק"ד (1744)], כי אביו ואמו שניהם נפטרו בשנת "שבר אל שבר ידבקו", כלומר בשנת תק"ב (1742). את הקדמתו הוא חותם: "דוד בן הרב הגאון המנוח בעל המחבר ספר 'פני יצחק זוטא'".

מהחתימות בפנקס קהילה, ומפנקס "הזכרת הנשמות" שלה, עולה כי בין תקופת כהונתם של ר' יצחק ב"ר דוד ור' יצחק ב"ר ליזר, כיהנו בקהילת גייא שני רבנים: הג"ר יעקב ב"ר פנחס הלוי הורוויץ, והג"ר יוסף אשר לעמיל ב"ר נתן.

⁴ אין בידינו מידע במה התייחדה גדולתו של הרב ר' ליזר כ"בעל מקובל". האם התואר מציין רק את בקיאותו ב"חכמת הנסתר", האם השאיר אחריו כתבי יד בענייני תורת הקבלה, או שיש לביטוי זה משמעות נוספת.

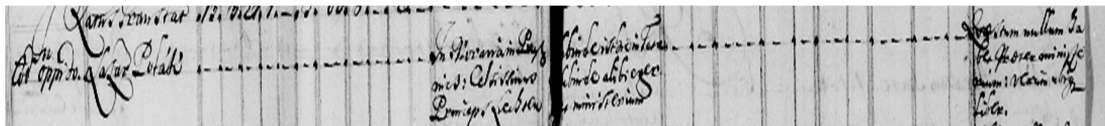
וארבע עשרה דורות, אב ובנו ובן בנו, כולם היו יושבים על כסא (הוראות) [הרכנות] במדינת גראספאלין, הנקרא גראם מעזעריטש⁵.

חשוב לציין, כי לעומת הקטע המתייחס לאבות אבותיו של הרב ליזר - "ארבע עשרה דורות" - שהוא בבחינת 'שמועה רחוקה', הרי בקטע הראשון מדובר על 'עדות קרובה'. כותב המגילה, רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין, כותב את מה ששמע מחמיו, אודות סבו, כדרכו של אב המספר לבנו מי היו אבותיו וזקניו. זאת ועוד, ניתן להניח כמעט בוודאות, כי רבי הילל הזקן הכיר אישית את זקנו, אבי-אביו, רבי ליזר. כי עפ"י רישום פטירתו של רבי הילל, הוא נולד בשנת תצ"ט (1739), וברי לנו שרבי ליזר היה חי עדיין בשנת תקט"ו (1755), כמוכח מחתימתו מאותה שנה המוצגת להלן.

א. אב"ד דק"ק טאטיץ

העיר 'טאטיץ' מזוהה כעיר בצפון הונגריה המוכרת במקורות אחרים כ'טאטיס' (Totis), או כ'טאטא' (Tata). הקהילה היהודית בעיר זו היתה בין העתיקות ביותר בהונגריה, עוד מתחילת האלף השישי לבריאת העולם (המאה הי"ג לספיה"נ). אלא שכמו בערים אחרות, היו תקופות שהיהודים גורשו מהעיר ונאסר עליהם לשבת בה, או שהם נעקרו מתוכה בעקבות מלחמה. בשנת תע"א (1711) שבו יהודים ספורים להתגורר במקום, ובשנת תפ"ו (1726) ניתן לכך אישור רשמי מטעם הגראף שהעיר היתה תחת שלטונו. בית הכנסת הוקם בשנת תק"ט (1749).

לפנינו רשומת מפקד היהודים בעיר זו משנת תצ"ח (1738), בה מופיע שמו של 'פולק לאזר':

פענוח המפקד הופיע בדפוס באוסף תעודות הונגריות-יהודיות Magyar zsidó okleveltar-VII (בודפשט 1963):

Ibidem	Lazar Polák	I	In Moravia in Prusniczi Celsissimus Princeps Lichtenstein
Subinde isthic in Tata, subinde alibi exercet ministerium			Quaestum nullum habet praeter ministerium, verum ubique liber

תמצית התרגום מלטינית: "לאזאר פולק מוצאו מפרוסטיניץ שבמורביה, שבנסיכות ליכטנשטיין. מתגורר בטאטא ועבודתו בשירות הציבור. אי לכך, יש לו אישור לנוע באיזור ללא הגבלה". אם כי עדיין לא מוכח בוודאות שהכוונה להג"ר ליזר פאלאק זצ"ל, אמנם סימוכין למוצאו מהעיר פרוסטיץ שבמורביה יובאו להלן.

⁵ גראס-מעזריטש מופיעה במקורות שונים כעיר מרכזית בקהילות ישראל במורביה. כיום MEZIRICI בצ'כיה. גראס-פולין היה חבל ארץ שהתפרס על פני שלזיה העליונה וצפון מורביה, אחת הערים הידועות שבו היא העיר "פוזנא".

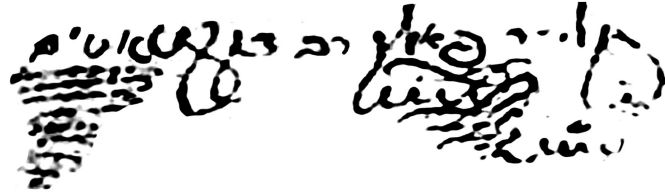
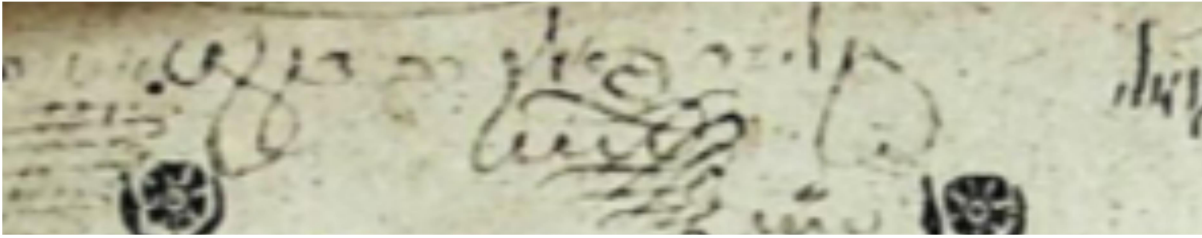
⁶ ראה לדוגמא בשו"ת חתם סופר: חלק חושן משפט סי' קיט, וחלק אבן העזר (ב) סי' מא.

וגם אם "עבודתו בשירות הציבור" אינה מוכרחת להיות כהונתו כרב המקום, הרי שתעיד על כך חתימתו⁷, שנמצאה לאחרונה על גבי שער הספר "חידושי המהרש"א"⁸ שהיה ברשותו:
 הק' ליזר פאלק רב דק"ק טאטיס

⁷ החתימה זהה לחתימות אחרות של "הק' ליזר פאלק", שיבואו להלן נשמו של החותם מצד ימין של שער הספר לא פוענה לעת עתה. הלה מקדים לחתימתו את השורה: "קניתי מהוני לכבוד צורי וגואלי".
⁸ לקט מחידושי המהרש"א על הש"ס, ערוכים על פירוש רש"י לפרשיות התורה.

חיתוך החתימה מהמקור והגדלתה:

ב. "ואחר כך הלך לפליטה"

רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין ממשיך וכותב במגילתו אודות מו"ה ליזר אב"ד דק"ק טאטיין:

"ואחר כך הלך לפליטה ליישוב יאלע באגעדע".

ככל הנראה, ההגדרה "הלך לפליטה" טומנת בחובה אירוע שהכותב נמנע מלהיכנס לפרטיו. מדוע נאלץ רבי ליזר ללכת ל"פליטה", שמשמעותה הימלטות מצרה וצוקה למקום מפלט?

אבי ר' בנימין אורן ז"ל העלה על הכתב את השערתו, כי יתכן שהסיבה לעזיבת העיר 'טאטיץ' שהיתה תחת מלכות הונגריה, היא הנתינות הזרה של הרב⁹, אשר הפריעה לשלטון המקומי, והוא נדרש לעזוב את המדינה. כאמור, במפקד של תושבי בטאטיץ הנ"ל צויין כי מוצאו של לאזאר פולק הוא מפרוסטניץ שבמדינת מורביה [כיום צ'כיה], בנסיכות ליכטנשטיין.

ה"יישוב יאלע באגעדע", המזוהה כעיר באגוטא (Bagote) הנמצאת באיזור האג'ילא (Hgyalla), כיום בדרום סלובקיה, ומכאן שמה בפי היהודים **יאלע באגעדע**¹⁰.

"וישב שם עד יום מותו ושם נפטר ונקבר".

בית-העלמין של העיירה באגוטא נחרב ונחרש בשנות החורבן. חלק מלוחות השיש של המצבות הועברו לבית העלמין של קהילת קומרנו שבגבול הונגריה, וציפו בהם את הקירות של אולם הלוויות.

ג. חתימותיו של רבי ליזר בפנקס קהילת גאייא

מפעימה היא התגלית שנמצאה בפנקס קהילת גאייא¹¹, שתי חתימות של רבי ליזר פאלאק מופיעות מהתקופה בה כיהן בנו הג"ר איצק פאלאק זצ"ל כרב הקהילה. שתיהן נחתמו באותו שבוע, בחודש שבט תקט"ו (1755). לא ברור מה הביא את רבי ליזר לעיר כהונתו של בנו, האם היה זה לרגל שמחת נישואין של נכד, או שמא הוא הגיע לשם לרגל כינוס רבנים לדון בענייני הציבור ותקנות הקהילות, דבר שהיה נפוץ מאד בקהילות מורביה באותה תקופה.

⁹ בעיקר בזמני מתח בין שתי מדינות, נאלצו הנתינים הזרים לעזוב את המדינה אליה היגרו, ובוודאי שכהונתו של מהגר זר כמנהיג ציבור לא היתה רצויה לשלטונות בשעה כזו.

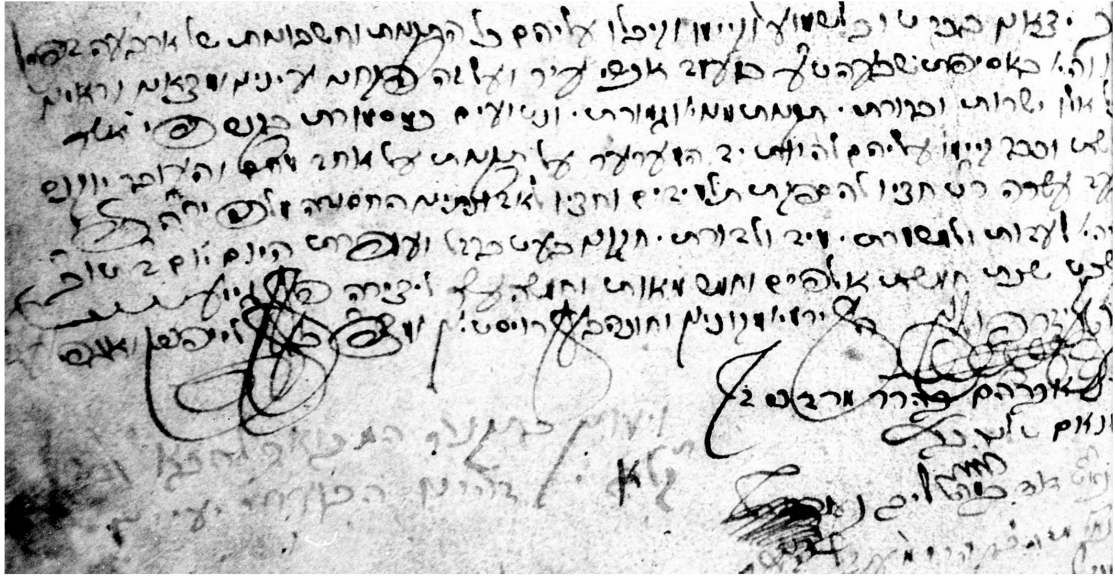
¹⁰ בין שתי מלחמות העולם נקראה העיירה STARA DALLA, וכיום היא נקראת אורבנווה HURBANOVA.

¹¹ בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי בצ'כסלובקיה מס' 26. ההעתק נמצא בארכיון היהודי שע"י האוניברסיטה העברית.

חתימה אחת מבין השתיים עוסקת בפסק דין לגבי ממון שהיה שייך ליתומה שנישאה ונתאלמנה, והכסף הושלש תחת ידו, "מונחים אצל הק' הרה"ג מוה"ר ליזר פאלק ואין להרר"מ הנ"ל שום נאמנות אף בשבועה חמורה לומר פרעתי כולו או מקצתו... אם לא יברר הדבר ... בחתימת יד הרב אבד"ק יצ"ו או בחתימת יד הק' הרה"ג ...נעשה יום ה' חי שבט תקטו הק' ליזר פאלק. הק' ירמיה מקוניץ וחופ"ק [- וחונה פה קהילת] רויסטיץ ומצ"פ לק"ק [- ומצודתו פרוסה לקהילת קודש] לייפניק ואנפיה".

לתשומת לב:

לעומת הגאון הנודע רבי ירמיה מקוניץ שמציין בחתימתו את עיר רבנותו, לגבי רבי ליזר פאלק לא צויין שהוא רב בעיר מסוימת. על כן סביר להניח שהיה זה לאחר שעזב את משרת הרבנות בטאטיץ. יתירה מזו, התוארים שנכתבו עליו במסמך זה הם: "הק' [-הקצין] הרה"ג", כלומר מדובר בתלמיד חכם מופלג, "הרב הגאון", אך עם זאת הוא איננו רב בפועל, אלא נושא בתואר "הקצין" שניתן בדרך כלל לנכבדי הקהילות. יתכן שתואר זה מעיד שבאותה תקופה הוא עסק בהצלחה במסחר. חתימתו השניה של רבי ליזר בפנקס קהילת גייא באה אחר פירוט של תקנות שונות, והיא הראשונה לפני חתימותיהם של רבנים ונכבדים נוספים, לאחר פירוט של ארבעה דפים של תקנות שונות. "ובכך יצאנו בכי טוב לשמוע וקיימו וקבלו עליהם כל התקנות והשבונות של ארבעה דפין. והיה באסיפת שבעה ט"ע [- טובי עיר] כמעמד אנשי עיר. ועל זה פקחנו עינינו ומצאנו וראינו אלו ישרות וברורת [- וברורות] תקנות מנוי [- מנויות] וגמורות ונטועים כמסמרות בקנס כפי אשר יושת וכבר קיימו עליהם להיות יד המערער על תקנות על אחד מהם והעובר וקנסם בעד עשרה ר"כ [רייניש? כסף], חציו להספקת תלמידים וחציו לאדוניתנו החסידה מלכה יר"ה [- ירום הודה]... יהיה לעדות ולמשמרת מיד ולדורות. חקקנו בעט ברזל ועופרת היום יום ד' טו"ב שבט שנת חמשת אלפים וחמש מאות וחמשה עשר ליצירה פק"ק גייע, הק' ליזר פאלק, הק' ירמיה מקוניץ וכו'..."

מתיעודים אלו עולה לנגד עינינו דמותו של רבי ליזר פאלאק כאישיות רב גוונית, גדול בתורה, בנגלה ובנסתר, אשר פעילותו בענייני צדקה וחסד והנהגת קהילות ישראל באה לידי ביטוי גם כאשר כבר לא שימש כרב קהילה בפועל.

ד. פנקס קהילת פרוסטיץ

לעיל הובא שבמפקד תושבי העיר טאטיץ צויין כי מוצאו של רבי ליזר פאלק הוא מהעיר פרוסטיץ שבמורביה¹². ואכן מצאנו את עקבותיו באחד מפנקסי קהילה זו, והודות לתגלית ניתן לשער את שם אביו של רבי ליזר, את שם אשתו, אבותיה וזקניה, פרטים שלא היו ידועים כלל עד עתה.

רקע כללי: אחד הייעודים העיקריים של פנקסי הקהילות היה תיעוד בעלותם של מתפללי בית הכנסת על מקומותיהם. מקום שנרכש מהקהילה בכסף מלא הפך להיות רכושו של הקונה. אשר על כן בכל רכישה כזו צויין שהמקום נקנה לו "לצמיתות עולמים", "לו ולבאי כוחו ולירשיו אחריו". למקום בבית הכנסת היה ערך של נכסי דלא נייד, נושים של בעל המקום - כולל אלו שאינם בני ברית - היו יכולים לגבות את חובם ע"י עיקול המקום, ואלמנה גבתה את המקום בפרעון כתובתה. לכל מקום מוקדש דף בפנקס, והתיאורים המתעדים את מכירתו או העברתו בירושה הלכו ונתווספו במשך השנים. מתיעודים אלו ניתן ללמוד פרטים רבים על תולדות חייהם, מעמדם החברתי והכלכלי, ושורשי משפחותיהם של בעלי המקומות. דא עקא, שרק בשנים מאוחרות יחסית מצאו הפרנסים לנכון לציין את התאריכים של העברת המקום, ובתקופה קדומה יותר התאריך לא צויין.

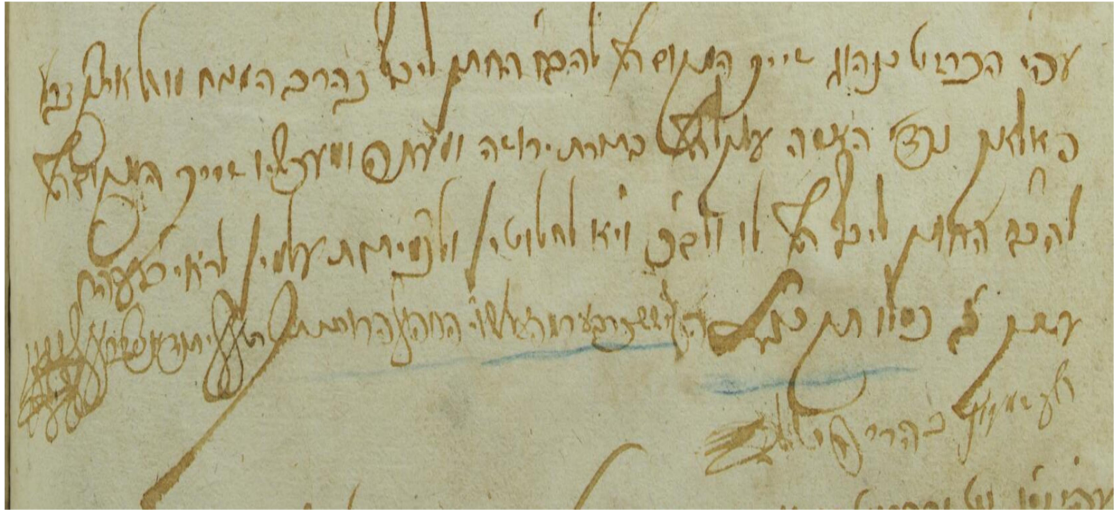
לפנינו תיעוד מפנקס קהילת פרוסטיץ¹³ על העברת מקום בביהכ"נ, "להבחור החתן ליבל בהרב המנוח מוה"ר איצק ב"ר"א [- ב"ר אליעזר] פאלאק".

במגילת היוחסין שכתב רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין, חתנו של רבי הלל הזקן, מצאנו שלרבי הלל היה אח צעיר ממנו בשם לייבש, שלימים כיהן כדיין בעיר שאפי¹⁴. סביר להניח, שרבי לייבש זה הוא

¹² בפי היהודים נקראה העיר 'פראסניץ', 'פרוסטיץ' או 'פרוסטניץ'. ובלשון העמים 'פרוסטיוב' (ראה שו"ת פנים מאירות ח"א סי' כא), וכך היא נקראת עד היום prostejov. העיר שוכנת במזרח צ'כיה.

¹³ פנקס בית הכנסת הישן והחדש בפרוסטיץ, 1614-1775; הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי בצ'כסלובקיה מס' 29. Czechoslovakia, Central Archives for the History of the Jewish People;CS-29.

נשוא התייעוד שלפנינו, "הבחור החתן לייבל בהרב המנוח איצק [אב"ד גייא], בן רבי אליעזר פאלאק [ה"ה רבי ליזר אב"ד טאטיץ]". המקום הועבר להב' ליבל "בתורת ירושה" מסבתו מרת עלקיל, כיון שאביו זקנו כבר לא היו בחיים באותה עת.

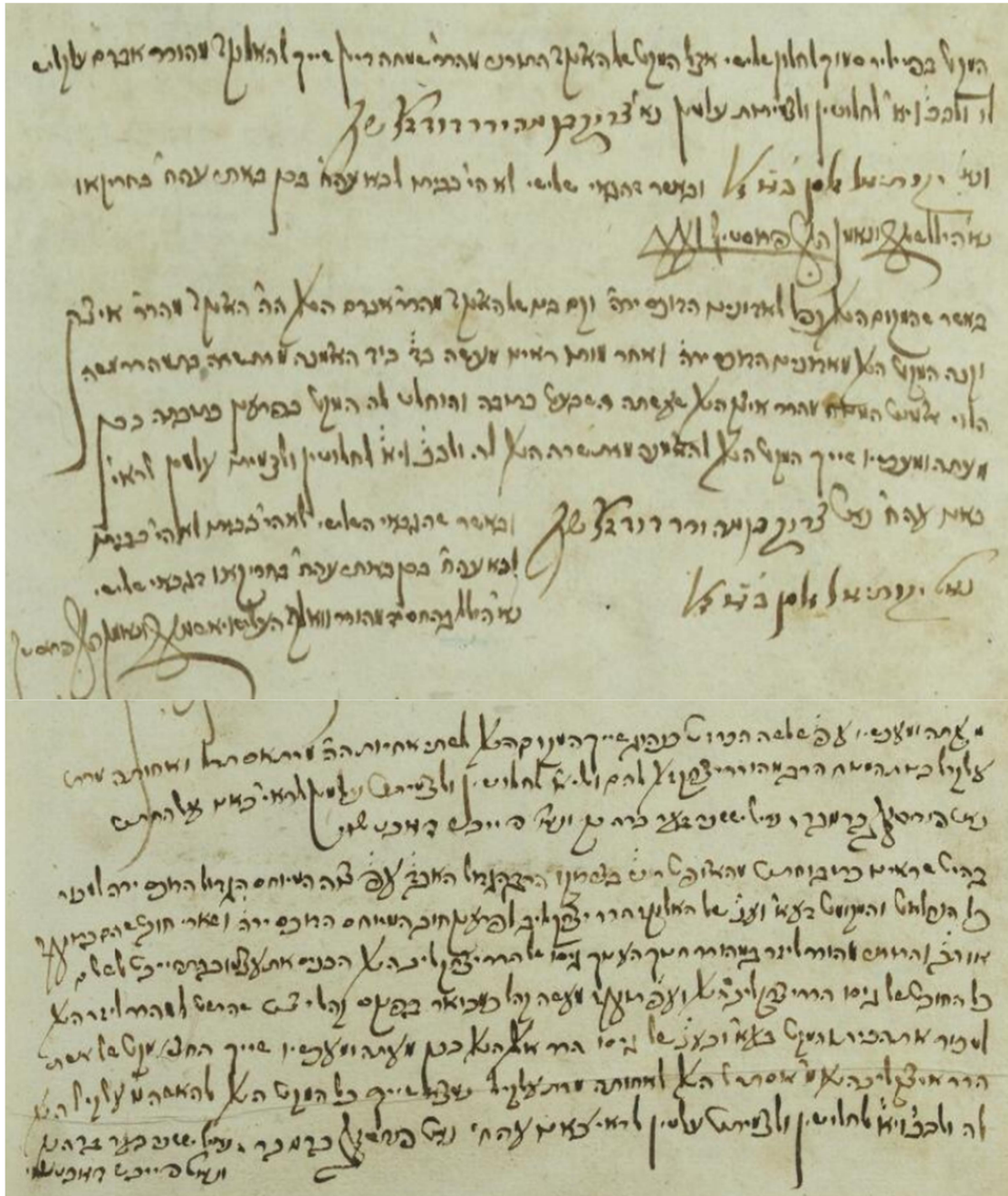

עפ"י הכרזת [– הכרזות]¹⁵ כנהוג, שייך המקום הנ"ל להבח' החתן לייבל בהרב המנוח מו"ה איצק בר"א פאלאק נכד האשה עלקיל הנ"ל בתורת ירושה, ומעתה ומעכשיו שייך המקום הנ"ל להבח' החתן לייבל הנ"ל לו ולב"כ וי"א [– ולבאי כחו ויורשיו אחריו] לחלוטין ולצמיתות עלמין. לראי' בעה"ח [– באנו על החתום] עש"ק ג כסלו תקכג לפ"ק הק' יששכר בער מהעלישוי החפ"ק [– החונה פה קהילת] פרוכטיץ. לאחר חתימת הרב נוספו חתימותיהם של פרנסי הקהילה.

עפ"י הפנקס נעקוב בשורות הבאות אחר השתלשלות הבעלות על המקום המסויים הזה, החל מהתייעוד על בעליו הראשונים, עד הגעתו לרשותה של מרת עלקיל, זקנתו של רבי לייבל [ב"ר איצק בר"א] פאלאק.

¹⁴ גם באישור נוטריוני שניתן לזקנו רבי הילל בהיותו רב בעיר סאסרעגן [בשנת תרלט 1879] נכתב, שסבו היה "הנריך" [רבי הילל] הרב מאייבשיץ, אחיו של "ליאולפלד" [רבי ליבוש] שהיה גר בשאפא.

¹⁵ לפני העברת המקום הכריזו על כך בקהילה, כדי שאם הנפטר השאיר אחריו חובות שלא נפרעו, הנושים יוכלו לגבות את החוב ממכירת המקום.

א. המקום בפייליר [?] הסמוך לחלון שלישי... שייך להאלוף מהור"ר אברהם עלקליש...

ב. באשר המקום הנ"ל נפל לאדונינו הדוכס יר"ה¹⁶, וקם בנו של האלוף מהר"ר אברם הנ"ל ה"ה האלוף מהר"ר איצק וקנה המקום הנ"ל מאדונינו הדוכס יר"ה.

ג. ואחר מותו [של ר' איצק] ראינו מעשה בי"ד ביד האלמנה מרת שרה בת מהר"ר משה הלוי אלמנת המנוח מהר"ר איצק הנ"ל... והוחלט לה המקום בפרעון כתובתה. בכן מעתה ומעכשיו שייך המקום הנ"ל להאלמנה שרה הנ"ל לה ולב"כ ולוי"א לחלוטין ולצמיתות עלמין...

ד. מעתה ומעכשיו עפ"י שלשה הכרות [הכרות] כנהוג שייך המקום הנ"ל לשתי אחיות ה"ה מרת אסתריל ואחותה מרת עלקיל בנות המנוח הרב מוהורר יצחק ז"ל...

¹⁶ בגין חובות של מסים או הלוואות. מסתבר שהדבר אירע לאחר פטירתו של ר' אברהם עלקליש.

ה. בהיות שראינו כתוב וחתום מהאלופים [?] בצירוף [?] הרב הגדול האב"ד, ע"פ צוה [– עפ"י ציווי] המיוחד הגדול הדוכס יר"ה למכור כל הנחלאות והמקומות בע"א וע"נ [– בעזרת אנשים ועזרת נשים] של האלוף מהרר יצחק ליב¹⁷ לפרעון חוב המיוחד הדוכס יר"ה ושאר חובות...

והתורני¹⁸ מהורר ליזר במהורר חנוך העניך, גיפו של הרר יצחק ליב הנ"ל, הכנים את עצמו בהתחייבת [– בהתחייבות] לשלם כל החובות של גיפו הרר יצחק ליב הנ"ל... בכך מעתה ומעכשיו שייך החצי מקום של אשת הרר איצק לייב הנ"ל מ' אסתריל הנ"ל לאחותה מרת עלקיל, נמצא שייך כל המקום הנ"ל להאשה מ' עלקיל...¹⁹.

ו. עפ"י הכרזת [– הכרזות] כנהוג, שייך המקום הנ"ל להבח' החתן ליבל בהרב המנוח מו"ה איצק ברא פאלאק נכד האשה עלקיל הנ"ל בתורת ירושה...

ההשתלשלות בקצרה:

א. המקום שייך לר' אברהם עלקליש. בפטירתו הוא השאיר אחריו חובות לדוכס יר"ה. ב. בנו האלוף איצק קנה את המקום ושילם את החוב לדוכס. ג. האלוף איצק נפטר והמקום ניתן לאלמנתו שרה בת ר' משה הלוי בפרעון כתובתה. ד. [כנראה אחר פטירת שרה] המקום שייך לשתי אחיות אסתריל ועלקיל בנותיו של ר' איצק. ה. ר' יצחק ליב [בעלה של אסתריל] נפטר והשאיר אחריו הרבה חובות. גיפו התורני ר' ליזר ב"ר חנוך העניך התחייב לשלם את החובות. ומעתה שייך כל המקום למרת עלקיל. ו. המקום ניתן להב' החתן ליבל בן הרב המנוח מו"ה איצק צ"ל פאלאק נכד האשה עלקיל בתורת ירושה.

התיאור המפורט של השתלשלות העברת המקום הזה, מתאר לנו גם את השתלשלות ייחוסה של מרת עלקיל:

מ' עלקיל ואחותה מ' אסתריל היו בנותיהם של ר' איצק ואשתו שרה בת ר' משה הלוי²⁰. ר' איצק [אביה של עלקיל] היה בנו של ר' אברהם עלקליש.

כמו כן נכתב במפורש שבעלה של אסתריל היה ר' יצחק [איצק] ליב. נותר לנו לברר כיצד "התורני מהורר ליזר" היה גיסו?

וכיון שהמקום היה שייך במשותף לשתי האחיות, אסתריל ועלקיל, וע"י התערבותו של ר' ליזר הועבר המקום לבעלותה הבלעדית של מ' עלקיל, ניתן לשער ולהניח, שר' ליזר היה בעלה של מ' עלקיל, ובפרעון החוב הוא העביר את החצי השני של המקום לאשתו מ' עלקיל.

וכיצד היה הבח' החתן ליבל בהרב המנוח מו"ה איצק ברא פאלאק, נכד של האשה עלקיל?

- כיון שהמקום הועבר אליו "בתורת ירושה", זאת אומרת שאביו מו"ה איצק היה בנה של מ' עלקיל. ולפי השערותנו הנ"ל, אבי-אביו ר"א פאלאק היה בעלה של עלקיל. והוא המוזכר במסמך בתואר התורני מהורר ליזר במהורר חנוך העניך.

¹⁷ בעלה של מרת אסתריל, כדלהלן.

¹⁸ תואר זה ניתן לתלמיד חכם מופלג שעדיין אינו מכהן ברבנות, ועל כן אינו מתואר בתואר "הרב".

¹⁹ אחד החתומים על שתי ההעברות האחרונות הוא "יששכר בער ברה [- ב"ר הירש] בק". שלהשערותנו הוא חותנו של רבי איצק פאלאק אב"ד גייא.

²⁰ וכיון ששתי הבנות ירשו במשותף את המקום, מסתבר שלר' איצק ומ' שרה לא היו בנים.

ה. שמות חדשים באילן היוחסין

אם כנים דברינו, הרי שזכינו לגלות נדבכים נוספים בהשתלשלות ייחוסינו מעל רבי ליזר פאלאק. שם אביו היה רבי **חנוך העניך**. שם אשתו היה מ' **עלקיל**, אביה היה רבי **איצק** בן האלוף רבי **אברהם עלקליש**, ואמה היתה מ' **שרה** בת **רבי משה** הלוי²¹.

והרי סדר הייחוס לאור ההשערות העולות מפענוח המסמכים:

מוה"ר **אברהם עלקליש**

מוה"ר **איצק** – **שרה** בת ר' משה הלוי

עלקיל – רבי **ליזר** ב"ר חנוך העניך [רבי ליזר פאלאק מטאטיץ]   **אסתריל** – ר' יצחק ליב

רבי **איצק [יצחק] פאלאק** מגי"א

[הבחור החתן] רבי **ליבל** משאפא   רבי **הילל הזקן פאלאק** מאייבשיץ

רבי **ליזר פאלאק** מנייטרא

רבי **הילל פאלאק** מסאסרעגן

בעתירת

זכות אבות יגן עלינו

ח"י זאב אורן

יוסי כרמלי

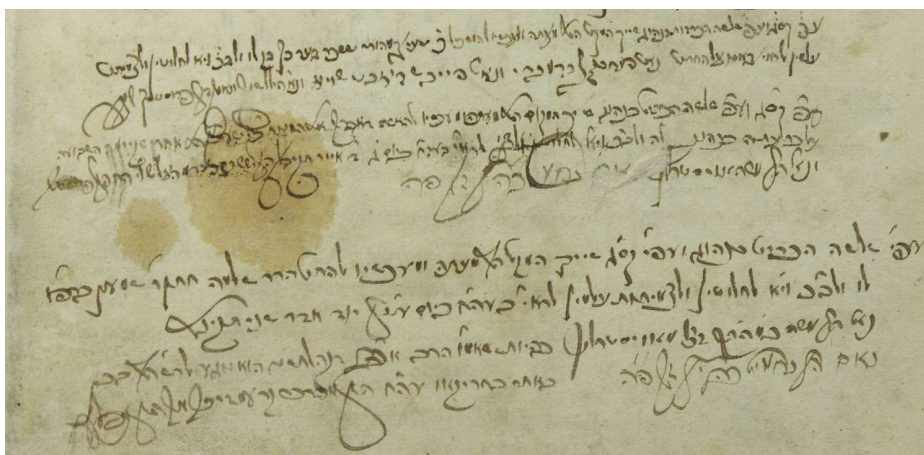
²¹ ולפי זה יתכן שרבי **איצק** פאלאק אב"ד גי"א, נקרא בשם זה ע"ש אבי אמו. על מצבתו של רבי הילל הזקן אב"ד אייבשיץ נחקק "רבי הילל... בן הרב הגאון **משה** יצחק", ואולי השם "משה" ניתן לו ע"ש ר' משה הלוי, אבי אמה של מ' עלקיל.

הערה הנוגעת לחתימתו של רבי יששכר בער מהעליושי אב"ד פרוסטיץ

על העברת המקום להב' החתן ליבל

במאמר שפרסמנו אשתקד, אודות רבי הילל הזקן, 'בירור ההשערות שנקשרו בייחוסו', הבאנו את החתימה הנ"ל של רבי יששכר בער מהעליושי, כראיה נוספת לדברינו, שחותנו של רבי איצק אב"ד גיאי, "הק' רבי בער בן מפראסטיץ" איננו רב הקהילה "רבי יששכר בער מהעליושי"²², אלא אחד מראשי פרנסיה, "הקצין רבי בער ב"ר הירש בק".

כי אם אכן רב הקהילה היה סבו של "לייבל בהרב המנוח מו"ה איצק", היה עליו להימנע מלחתום על תיעוד זה. כיון שעפ"י תקנות הקהילות²³, קרוב, שהוא פסול לעדות, אינו יכול לחתום בפנקס הקהילה לעדות ולזכרון דברים עבור קרובו. וכפי שמצאנו בתיעוד אחר בפנקס זה:

בסיום הקטע הראשון מתנוססת חתימתו של הרב אב"ד הק' יששכר בער מהעליושי, ובקטע השני בשורה שלפני האחרונה:

בהיות שאמ"ז הרב אב"ד דקהלתינו הוא נוגע לר"ש הנ"ל בכך באתי בהריקאו [- במקומו] עה"ח...

²² כהשערותנו של ד"ר פאול יעקבי.

²³ ראה בספר "תקנות מדינת מעהרין" (היילפרין; ירושלים תשי"ב) עמ' 42 אות קכב, עמ' 44 אות קלב, ועוד.